

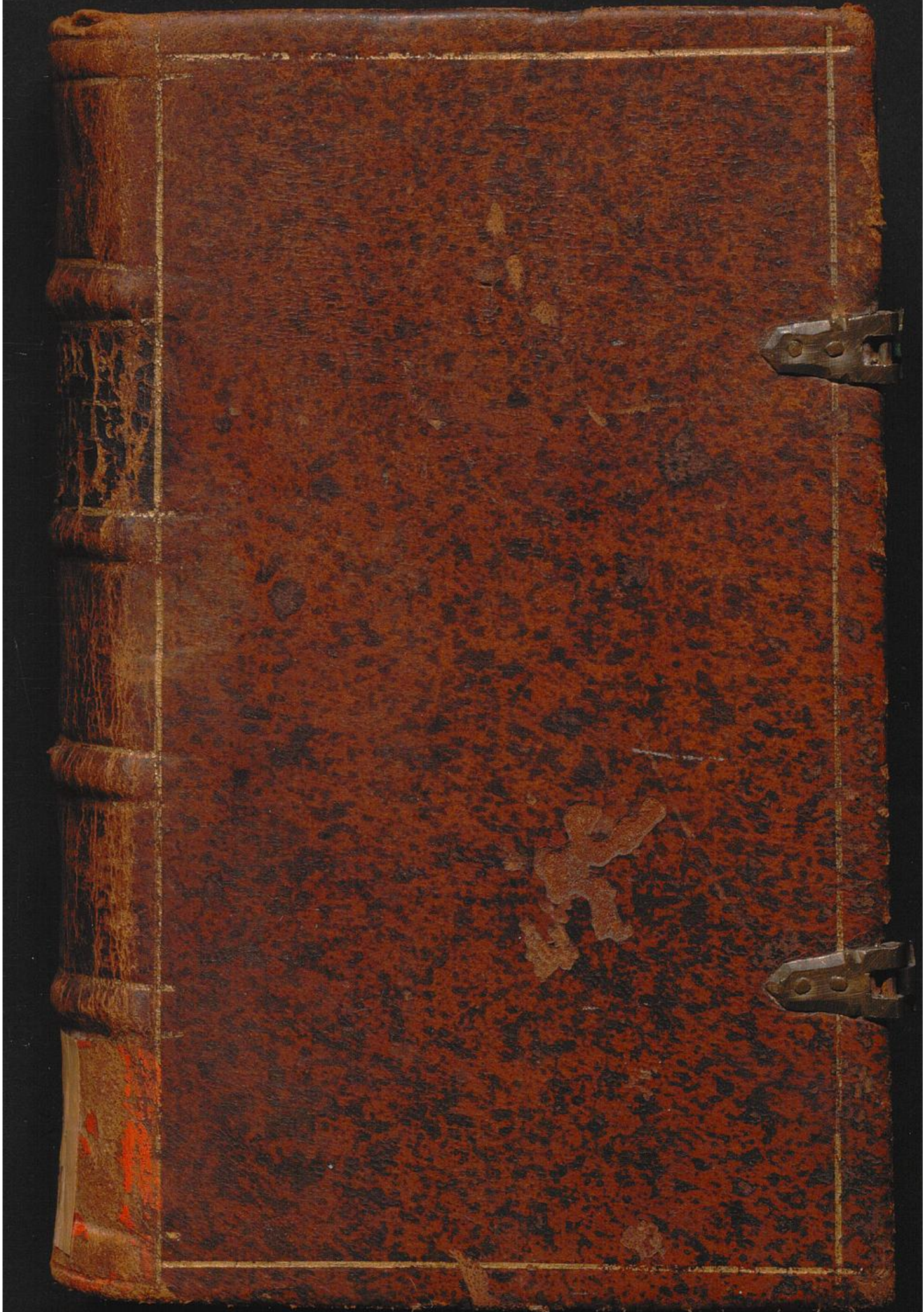
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Redelycke Handelinghe Van Cornelius Hazart Priester der
Societeyt Jesu**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1672

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71540](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71540)

F. VI. 31.

Th. 6191.

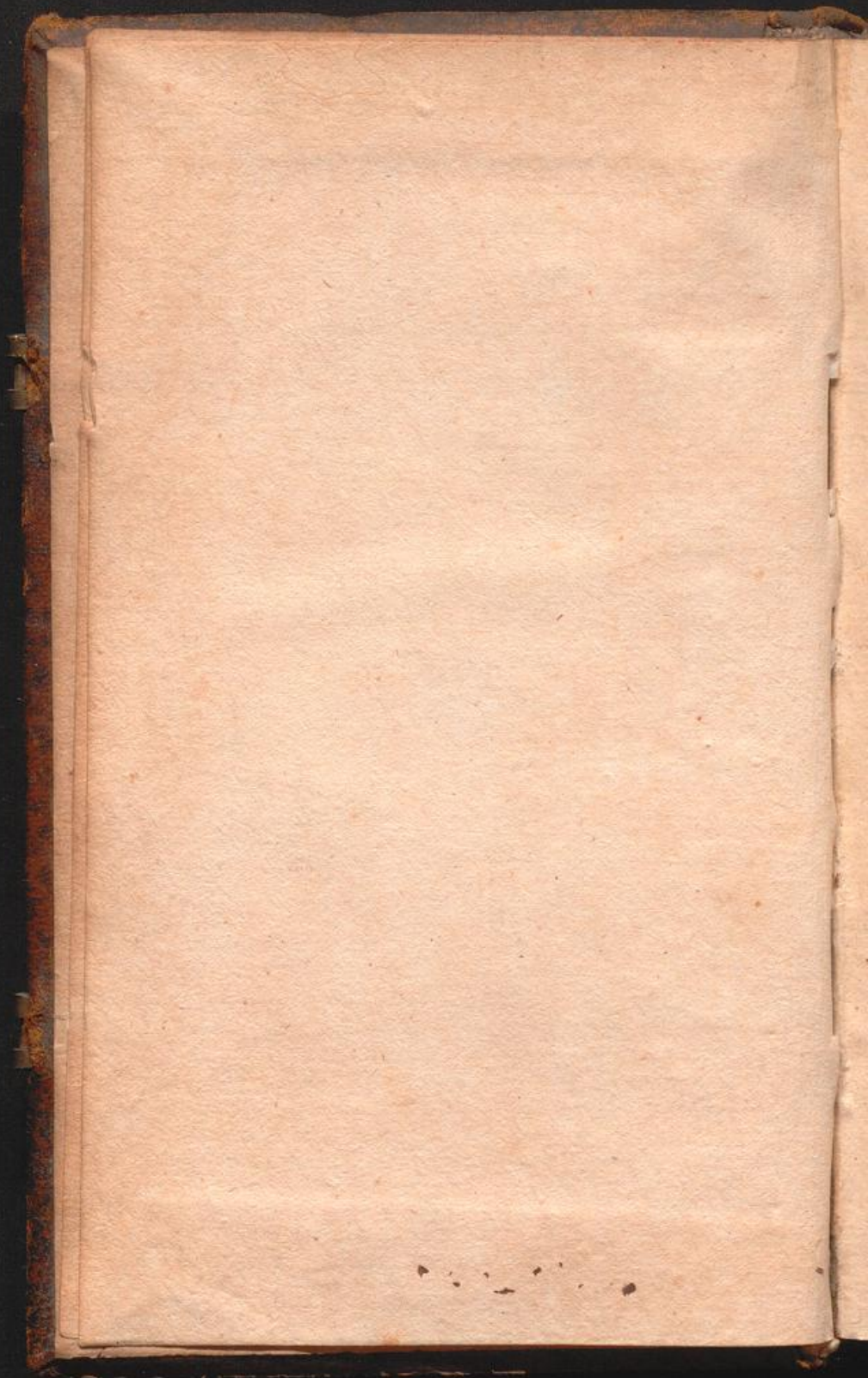
138

23.

RÉDELYCKE
HANDELINGHE

VAN

P. CORNELIUS HAZART,
Priester der Societeyt JESU

Met den Autheur vanden

ROOMSCHEN UYLSPIEGEL

ENDE MET

ARNOLDUS MONTANUS

Voorftander ende Patroon van

WILHEM STEERLING

OVER HET

OOTMOEDICH VERSOECK

Dat sy onlanck hebben ghedaen om

PEYS ende VREDE
te hebben.

TANTWERPEN,

By MICHEL CNOBBAERT, by hien
Professen-huys in S. Peeter, 1672.

REDELIJCKE
AANDELLINGHE

WILHELMUS HART
1688

WILHELMUS HART
1688

WILHELMUS HART
1688

WILHELMUS HART
1688

G
C
mel
dan
bal
Pey
mel
mo
hon
offe
en c
tanu
Bo
Paul
bla
de
tijt
scha
beu
ken
soe
reer

AENSPRAKE

Van den Aetheur

TOT DE

GHEREFORMEERDE GHEMEENTE

Alderlieffte Vrienden,

Ghyleden sult u/ huyten twyffel verwon-
deren / ende misschien oock niet konnet
ghelooven / datmen dese utwe twee Tee-
raers / hier boozen in het opschyft ghe-
melt / soo verre heeft kunnen bzenghen / dat se
van selis/ ghelijck als enen ootmoedighen boer-
bal sijn komen doen / om van my te versoeken
Peys ende Vrede: Want die hunne bozighē schyften
met aendacht ende sonder passie wilt insien / sal
moeten bekennen / datse eerst in 't veldt sijn ghe-
komen ghelijck briezschende Trecuten / schier als
offe de heele Roomsche Kercke sonden verscheuten
en opfloeten: Den eenen/namelijck Arnoldus Mon-
tanus, quam ober vijf saeren te boozschijn met een
Boeck die hy noemt de verradersche moorden des
Pauldoms, een opschyft / niet min vol byer ende
blamine/ als den heelen inhoud van den boeck sel-
de / den welcken hy begint met dese bloedige eer-
tijels: Heyloose honden, sonder waere Goet ende
schaeme, Paepsche Struyck-roovers, door Duyvels
beuls-werck verhart etc. soo noemt hy de Catholij-
ken in het gemeen: De Jesuiten in het besonder
soept hy up / hoo: godloose, Gods.lasteraers, Hoe-
teeders, overspeelders, verraders, heyligh-schenders,
A 2 Sodoj

Sodomiten, Coninx- en kinder moorders etc. Jae self
 en spaert hy de dooden niet / die / volghens het
 gheimeen gheboelen van alle onse Dooz-ouderg/sa-
 lighlyck in den Heere gherust zyn : Want den H.
 Dominicus bereert hy met den ijtel van eenen
 bloedt hondt, ende vervloecten Munnick : de H. Ca-
 tharina van Senen, noemt hy rene Beulinne : van den
 H. Alanus, seyt hy dat hy de Moeder Gods hert
 beslapen etc. Mer dese / ende hondert dierghelike
 bloedighe schichten/ende noch meer met rene ober-
 loopende swarte galle ghewapent/ quam Arnolds
 Montanus ober vyf jaeren te belde. Den tweeden/
 te weten / den Autheur van den Roomschen Uyl-
 spiegel, is / hier op / dit loopende jaer/ met een
 groote furie ende raserie ghevolght / blafende
 desghelijcx wyede dzenghementen teghen alle le-
 vende ende overleden Papiſten : Hoe het ghemoot
 van desen krauy-bechter moet ghestelt sijn ghe-
 weest/geben sijne woorden te kennen : Hy verghe-
 lijckt onse Religiouse Oydens hy Kerck-uylen, Raets-
 uylen, Steen-uylen, Boom-uylen, Grient uylen, Efel-oor-
 uylen, en Huybekens : hy roeptse upt booz moorders
 van siel ende lichaem etc. Hy schreeuwte tegen den H.
 Dominicus, dat hy een groot vereken, ende houten klac
 is ghetweest / teghen den H. Franciscus, dat hy een
 kleyn verstant, ende Comedian was : teghen den H.
 Ignatius, dat hy een Uylspiegel was / ende soo booz.
 Op dese mantere / sijn dese drie twee Leertactg /
 beminde Vrienden, van het hoofte tot de voeten ghe-
 waepent met lasteringhen / knerssende op hunne
 randen van gramſchap/hebbende het ghemoot vol
 bloed-gierigheyt / om oorloghe te voeren teghen
 alle de Papiſten ende hare Kercke / te belde ghe-
 komen.

Wie soude mi kunnen ghelooben dat dese twee
 felle Leetwen / sijn ghe worden als Lammeren
 datse de waepenen daer hebben henen ghesuere
 de saecke opgegeven / het hoofte ghelept in den
 schoot / ende in / die hui niet verſchepden schaf-
 ten/wederstant hadde gedaen / sijn oormoedelijck
 ende

ende van selfs kommen berfoecken om Peps?
 Wie soude dit kunnen ghelooven / ten waer saec-
 ken dat het bleek niet de stucken? leest waer
 het lest-ghedrukt schrift van den Roomschen
 Uylspiegel, ofte immers van sijne Seconde / spre-
 kende uyt den naem van den Auteurs; leest / teg-
 geick / dit schrift / ghenoecht het overlyden van den
 Antwerpischen Uyl, ghedrukt t'Amsterdam, by den Ou-
 den Man op den Nieuwen dyck, doer sult ghy bevin-
 den PAG. 12. dat het waerachtigh is het ghene ick
 n segge: Want den Domine, ofte den Predikant /
 seght daer expresselijck: Voor mijn, ick schelde Pater
 Hazart quyt, ende soo hy swyght, ick kan swijghen:
 Soude men klaerder woorden kunnen ghebruyc-
 ken om peps te berfoecken / als dese? wat is dit /
 ick schelde P. Hazart quyt? is dat niet opentlijck ge-
 seft: ick schey'er uyt, ick trecke de handt van het
 werck? wat is dit boozders te seggen: swyght hy,
 ick kan nock swijgen? Is dit niet conditien offeren
 om den vrede te sluyten? Presenteert hy my niet
 met dese woorden booztaen te swygen, dat is de
 heele saecke te laten baren / op conditie dat ick
 maer en swijghe: hoe wilt ghy nu klaerder en
 blijck / beminde Vrienden, als de ryghen / ende klare
 woorden van uwen Predikant / om u t'oberuy-
 gen / dat hy van my / niet boozghehouden conditie /
 peps ende vrede berfoecht?

Wilst u dit noch meer bebesicht te hebben?
 siet dat boozseypde schriftje noch boozder in / name-
 lijk PAG. 21. daer sult ghy vinden een deel van
 mijn schrift / dat ick lest teghen hem hebbe in 't
 licht laten komen in: desen tytel: Vreughden-bedryf
 van 't Grauw, ende misnoegen van de Neus-wijse der
 Stadt Dordrecht, over het Pasquilleken van hunnen Pre-
 dikant, ghenome den Antwerpischen Uyl: Dit schrift
 verbat dyn-en-bijstigh sijkens papier: Wat doet
 uwen Domine? hy en kipt'er niet meer als seg sij-
 kens uyt / te weten / het Vreughden-bedryf van het
 Grauw, de andere seben-en-heertigh / die daer op
 volghen / verbattende het misnoegen van de Neus-
 wyls.

wyse, late hy al stillekens haeren / sonder eens een
enckel syllabe ofte woordt daer van te reppen /
waer in ick my niet ghenoech en hebbe konnen
vermonderen / als ick verstaen hebbe / dat dese
uwer Gemeente den selven wegh ingaen / als ofse
soo blindt waren als Mollen / ende niet en kosten
sien in myn schyft / dat de Neus-wyse van Don meer
te segghen hebben als 't Grauw ? waer wilt dit he-
nen ? de saecke is klaer : Die seg eerste slykens
van myn schyft die Domine heeft laten stellen in
druck / waeren alken ghelyck een Voor-bericht,
ofte Voor-baene tot het werck dat'er volght / welck
precis achmael meerder is / als het ghene dat hy
opgebadt heeft : In dese leste deelkens worden
tot den gronde toe wederlepdt alle de argumenten
en redenen van uwen Domine, de welke hy tegen
my inghebrocht hadde in synen Antwerpschen Uyl.
Hier en sagh den goeden Man geenen dagh dwyl /
Hy boelde sijne krachten te swack booz die aen-
stooten met de welke hy aengherast wierdt / ergo
niet heter ghedaen als die slaghen ober het hooft
ghesien / den rugge ghekeert / ende ghetoont met
de daet selve / dat hy het veldt rupnde / ober-
sulcx niet anders en wenschte als in Peps ende
Vrede te leven met my.

Bestest u dit noch al klaerder te sien ? Als hy
nu die swaere ende perijckelense kausse / van sich
reghen my te verweiren / niet en had darben wa-
gen / geeft ebenwel booz het leste noch eenen slag /
ende hwer in den windt / want hy werpme daer in
den griet / eenen grooten hoop sechte Rym-dich-
ten die hy noemt Het Paepsch kraem etc. welck omte
hoozighe disputen niet meer en racht als den hemel
de aerde : Wat heeft den Man hier mede booz ?
Wilt hy dat ick dese Rym-dichten, ofte Paepsch
kraem beantwoorde ? of niet ? wilt hy dat ickse be-
antwoorde ? soo wilt hy van dat ick affstant doe
van onse eerste disputen / ende dat ick hem die-
sengaende soude laten leven in Vrede ; wilt hy
dat ickse niet en beantwoorde ? soo roept hy noch
dick

heel meer om PERS; want hy toont nietteer daedt dat hy niet alleen dan de eerste / maer voek van alle disputen / ende boozdere aentochten booztaen wilr gantschelijck affstant gedaen hebben. Wat is dit altemaet anders / lieve Vrienden, als met woorden, ende met de daet selve, roepen om PERS; Hoozt ghy sijne woorden; hy seght dat hy my quyt scheldt; hy seght dat hy swyghen kan, indien ick maer en swyghie: Meemt ghy acht op de daet? hy en durft geen tantreden aen mijne redentingen ende argumenten die sck hem in mijn Vreughden. bedrijs op de bozst hebbe ghestelt / hy schudse / sul-swijghens / van syne schonders / ende komt erghens van verre aenighstrecken met een Paepsch kracm, alleen om te slaen in den wint / ende te bechten tegen de locht / sonder my in het minste te raecken. Daer siet ghy dan booz de ooghen desen eersten sellen Vreuw / als een Lam / het hooft in den sehoot legghen van selfs / ende niet alle oormoedicheydt sich onderwerpen om den PERS te bekomen.

Dier min en heeft ghebaen Arnoldus Montanus: Desen / ghelijck hy een groot Rhetoricien is / heeft scter onlaux / een Rym-dicht / mede laten in druck komen / het welck hy noemt : Verfoeck-schrift vut Hollandt over ghesonden aen Cornelis Hazart Antweyrsche Jesu-wyd. Dit Rym-dicht heeft hy geplacke booz een scter boecyke van eenen Wilhem Steeflingh, ghenomt ontdeckte bedriegeren des Pausdoms; tot wat eynde heeft Montanus dit sijn Rym-dicht booz dit boozseyde boecyke ghestelt; hy self sal t ons segghen : Tot dien eynde / seyt hy / dat den Jesuwid dit boecyke bondelijck wederlegge : Dit is sijn verfoeck.

Wel hoe? komt my den goeden Montanus verfoerken dat sck een boecyke soude beantwoozden of wederleggen het ghene noch hem / noch my in't besonder en raecht; waer blijben dan de disputen die sck over dzy saeren met hem selve hebbe ghehad / een deel ober syne verradersche moorden des Pausdoms, een deel ober sijn Aenhangsel aen de vlucht

8
nyt Babel, een deel naderhant / ober syne ghesint-
schappen van Japan? Wat sal ick segghen? die laet
Montanus al teilehengē steken / ende om te toonen
dat men hem hier in soude met VREDE laten / al so
hy de machte niet en heeft om detsaerckere verbol-
ghen / soo komt hy nu van my hier verforcken /
dooz sijn Verfoeck-schrift, dat ick liever soude gaen
brechten ende disputeren teghen een ander / onder-
russchen dencht Montanus, sal ick in mijn eyghen
huys ruste ende PEYS hebben / terwyle ick den last
ghedronghen hebbe op de schoulers van eenen
derden. Beminde Vrienden, soo haest als ick dese
notmoedicheyt van uwe twee boozsepe de Leerars
hadde ghesien / ende die ghemoederen / de welke
terstont in den begintne soo onbersarvelijck booz-
quamen / nu ghekoelt / ghetemt / ende ghebroten /
hier dooz / niet sonder reden / beweeght zijnde heb
ick datelijck ghedacht / dat'er in de heele werelt
niet wenschelijcker en is als den PEYS, ende dat
onsen Godt ghenen Godt van tweedzacht en is /
maer van VREDE, oversulcx hebbe resolute ghe-
nomen met hun in onderlingen handel te treden /
om den VREDE te sluyten / aengesien datse my den
van selfs quamen opofferen. Doch / ghelijck an
de heele werelt bekeut is / daer en wort nogt PEYS
ghesloten sonder conditien : niemandt dan en sal
my onghelijck geben / indten ick hier / ende den den
Authent van den Roomschen Uylspiegel, ende den
Arnoldus Montanus, eenighe conditien boozstille / die
redelijck sullen zijn / ende van yeder een / die on-
partijdelijck is / booz soodanigh sullen moeten ghe-
heurt worden.

I. A R T I K E L.

Conditien in 't ghemeen,

Voor eerst / sald'er moeten wesen / volghens den
ghewoonlijcken stijl / eene generale Amnistie,
dat is / vergetinghe ende vergevinghe van al wat
ghespeert is / namelijk in materie van injurten /
scheldingen / lasteringen etc. Ick sal dan van mij-
nen kant aen beyde geerne vergeben / ende verge-
ven de scheldingen / diese teghen mijn persoon uyt-
gebracket hebben; eerst den Auctheur van den
Roomschen Uylspiegel in sijnen Antwerpschen Uyl, daer
hy my seght te wesen / eenen Rossiaen, Rosselmont,
onbeschaemden Comediant, eenen Uyl met vier ooren,
eenen irregulieren, irreligieusen, lichten Capellaen, eenen
ziel bedervende Leeraer, eenen ziel-wotger, den Ant-
werpschen Bouffon, den Antwerpischen Dief, Raes-bol,
Dray-bol, en Suyse-bol; ghelijck ick dit naerder aen-
ghereckent hebbe in mijnen Voorbode.

Ick sal oock geerne laten passeren al wat hy
in 't overtyden van den Antwerpischen Uyl, nu onlauck
ghestelt heeft / daer hy my Pag. 3. noemt eenen Geck;
Pag. 5. vergelijckt hy eenen Eitel: Pag. 6. wenscht /
dat ick laegh op een stont-katze: Pag. 12. ghelooft hy /
dat den Bol-worm soo levendigh in my afgebeelt is, dat
diergelijcke in gene hersien en sit: Pag. 14. Dat ick vander
jeugt aen gecke kueren gehad hebbe, die noch dueren: *Ibid.*
dat ick een Comedie-sichter ben: Pag. 17. wilt hy my
met eenen Key voor den kop bruyen: soo spreect hy.
Ten lesten / als hy nu / het negenste deel van mijn
Vreughden-bedryf ende misnoeghen, aen de gherefor-
merde Ghemeente in de handt hadde ghesteken /
als offe allegaer blindt ende herffeloos waeren /
datse niet en kosten sien ofte weren / hoe schande-
lijck dat mijn boozsepde schijnt in alle sijne booz-
naemste deelen verhozt was / dan kout hy noch

Pag. 31. roepen: Myn Jonghen sou oock wel soo een boeck maken. Nu / als een soete Man / wy sullen dit altemael gheerne ober het hooft sien/ende alle dese utwe boozghacnde moetwilligheden verghe-
ten.

¶ **T**selbe sal ick doen ten opsichte van Arnoldus Montanus, die my in sijn aenhangsel aen de vlucht uyt Rabel Pag. 109. seght te wesen een scheldende Tro-
boef: Pag. 127. een vervoerde Jesuit etc. In sijn leste Rijndicht / gheuoemt Versoek-schrift, heyt hy my uyt booz eenen herseloozen kop, dom verstant, sonder oordeel, onbeschosten ende onbeleefden Jesu-wijd, Wa-
gen-boeve. Ick bekenne dat onse Catholicken op desen stiel van de Predikanten ober menighe saeren ghetwent zijn (want 't is een erfdeel hare overgheset van hare eerste Apostelen Calvyn, Bera, en andere) en daerom niet lichtelijck daer in en verschieten / wel wetende dat enlaes! de goede Bedienaers des Goddelijcken Woorts gene betere waepenen en hebben om sich te beschermen; dies te liever sal ick alle die injurieuse scheld-
woorden / aen beyde dese Leeraers vergeben: Dit is immers soo redelijck ghesproken als ick kan / overfulcx en twijffele niet ofte sy sullen mede redelijck voortgaen / ende van hunnen kant vergeben / indien ick my mischien in dese materie ewgens mochte misgaen hebben: al-hoe-wel ick niet indachtigh en ben dat ick de eerste begoft hebbe / latende my alkenlijck voortgaen / dat de gene die de Pausen / Cardinalen / Bisschoppen / Priesters / Munnicken / namelijk oock de Jesuiten, somma alle de booznaemste Idmaten van onse Kercke / sae de Heplighen selfs / gusemen nuytroepen booz Fielen, Guyten, Hoereerders, Overtspeelders, Moorders, Uylspiegels, Sorten; en wat noch meer? ten minsten verdienden den naem van een Geck, of van eenen Sorte-bol, en uytgelache te worden van een Wolf-kruyter / en West-raper: Ick en kan my niet inbeelden dat ick / hier in / my grootelijck soude misgaen hebben / nochtans geve het mijn om een
beet:

betet: Dat maect alleg' booztaen van twee zijden
vergheten worde/ ende sulcx niet meer en geschie-
de. Dit zy van de eerste conditie.

II. ARTIKEL.

Conditien voor den Autheur van den
Roomschen Uyl-spieghel in het
besonder.

DE handelinghe van PEYS en kan niet wel ten
effecte ghebracht worden: Indien men alleg'
op 't scherpste neemt / oft alle stukken in het be-
sonder op 't vantoeste wilt op-wegghen / ende op-
gheboert hebben: 't is nootzakelijck dat men/
sommighe/ of vele/ naer abenant dat se zijn/laete
ghesceeren/ oft onghemerckt henen gaen / ander-
sins als de Partijen haer Recht op 't scherpste
souden willen verholgen / en soud'er noyt gheen
opde van debateren noch disputeren zyn: Het
ghene men in alle Vrede-handelinghe is ghetwoon
'onderhouden / wil ick hier mede van mijnē kant
in sijn gheheel laeten.

Dooy eerst dan / ick hebbe den Autheur van den
Roomschen Uyl-spieghel in vier verschepe schriften/
te weten/ d' Ontsteltenisse, den Voor bode, het Vreugh-
den-bedrijf, ende den Ziel trooster, seshtien leugens/
ofte valscheden te laste gheleydt / ick sald'er geer-
ne berghen laeren passeeren/ op conditie dat hy'er
niet meer als de andere dzy en verantwoorde/ na-
melijck om reparatie van eere te doen ten ops-
ichte van mijne bondt-ghenooten / die nootzake-
lijck in desen vrede moeten besloten worden: Kan
ick redelijcker handelen?

1. Heeft hy in sijnen Antwerpschen Uyl Pag. 13. de
eere vande heele Roomsche Kercke schandelijck te
hoort ghedaen / als hy daer updruckelijck seght/
dat in ons Gheestelijck Recht hy Gratianus Dist 34. te
lesen is/ dat / die gheene vrouwe en kecht, MOET, in
placite

plaetse van de selve, een concubyne hebben.

Ick hebbe hem in mijn Vreughden-bedrijf Pag. 22.
 upt hier verscheyden **Drukken** van ons Geestelick
 Recht, ghevoont dat'er heel contrarie staet / te we-
 ten : Men magh gheene Concubyne, noch bysitter heb-
 ben : soo heeft hy dan valscheelich onse Kerck be-
 loghen : Hier moet reparatie van cere zyn.

2. **Op de selve maniere** heeft hy in synen **Uyl-**
spiegel Pag. 332. ghehandelt met mynen **H. Vader**
 ende **Insteller** van de **Societeyt / S. Ignatius**, seg-
 ghende dat hy schuddende, bevende, ende wanhopende
 van sijne saligheyt ghestorven is. Ende doot zijnde heel
 swart van aensicht gheworden is, iac, dat men naar sine
 doot, sijne ghebeenten niet en heeft konnen vinden, ende
 toen uyt ghestroyt heeft dat het lichaem van de **Engelen**
 was op-ghenomen.

Ick hebbe hem in mijne Ontstelensse Pag. 25 ges-
 fouden tot de schriften van **P. Jacobus Greterus**, die
 bondelich toont dat dit altemael leughens zyn :
 ende soo hy sich hier oer in synen **Antwerpschen**
Uyl niet en hadde konnen verschoonen / hebbe ick
 hem andermael in mynen **Ziel trooster** ghebruyt /
 hoe / ende upt wie / hy dit kost goet maeken ? hy
 is stom ghebleven als eenen visch : Hier bereyde
 ick dan met goede reden en recht / dat de cere van
 mynen **H. Instelder Ignatius**, soo schandelijck door
 rastelijcke leughens gheschonden / wederom in
 haer gheheel werde gheset / ende dat hy niet be-
 schaeut en zy voor de heele werelt t'her-roepen /
 het ghene hy voor de heele werelt valscheelich
 uytgheruyt heeft : **Is'er seimant die seggen kan**
dat ick hier in onredelijck boozt-gae ?

3. **Wand'er set schandelijcker vande Catholy-**
ken gheseyt worden / ghelijck hy doet Pag. 13 als
 dat **Maria**, **Jesus**, en **Anna** het voornaemste voorwespel in
 van de **Catholycke Religie**, in de plaerse vanden **Vader**,
den Sone, ende den **H. Gheest** ? ende dat dit eene **nicene**
Godtheyd by ons is.

Dit is immers al te grof ende te grontelijck
soo menighe miljoenen Catholycken / allegare
 myne

mijne hondt-ghenooten / gheblameert ende ghesaliter: Dit moct dan nootzakelijck ofte betwefen worden / ofte her-roepen.

Hier roep ick nu tot ghetuyghen alle de ghene die noch renigh verstant ende reden gebuycken / dat se by bouuiffen of ick beleefder en maettiger / met jeniandt die peys verfoecht / handelen kan: Myn Heer den Predikant is my / in materie van Insurten / aen mijne hondt-ghenooten ghedaen / seghen stucken schuldigh ghebleven / van de welcke hy my noyt rekeninghe en heeft konnen doen / ick en bereyffsche niet meer als dat hy'er by be-tacle / de veste schelde ick hem ghyt: Wie is'er soo dom die niet en sal segghen / dat den Predikant groot onghelijck heeft by soo verre hy soo eenen rechtlijcken eyfch niet en wilt toe-staen?

Dit is aengaende de materie van Insurten van mijne hondt-ghenooten / ende soo Arendt Montanus verfoecht / ofte immers toont met de daet selve / dat hy oock gheerne onder die hondt-ghenooten ghereckent souw worden / soo bereyffsche ick noch / tot surpluy / satisfactie te hebben ober het gene dat ick binde in het Overlijden vanden Antwerpischen Uyl pag. 13. alwaer geseyt wordt / dat de Gecken de meeste boecken maken: Dit is mijns oordeels groote insurte ghedaen aen Arnol-dus Montanus; want in den Opdracht brief booz sijne hystorie van Japan, staet / dat hy wel by en bystigh boecken gheschreven heeft / soude hy geck zijn naer benant het gheral sijnder boecken / soo soude hy eenen machtighen grooten geck moeten zijn: Ick en sal niet lijden dat men oock mijne ter-komen-de hondt-ghenooten soo affrontere: Dese sacke sal dan booz het slypen der vrede / met den eenen of den anderen middel moeten ghe-effent worden. 2. Keesteren nu menighe andere stucken in ma-terie van stor-redenen ende argumentatten die my den Ruckent van den Roomschen Uyl spiegel schuldigh ghebleven is te wederlegghen ende her-mitwoorden: Dese van ghelijcken schelde ick hem altemael ghyt / op conditie dat hy my ende

Pag. 11.
rechtelijck
re we-
der heb-
reche be-
en Uyl-
Pader-
os, seg-
hopende
de heel
act si on-
len, ende
ingheden
15 ge-
eus, die
is ghij;
erpleken
the ick
ghelijck
en 2. by
eyffche
ere van
ik doot
roum
niet be-
roepen/
ghelijck
en kan
tholij-
13 als
spiegel
n Vader,
e micane
rechtelijck/
allegare
mijns

ghemeente volde op de byp volghende alleen.

1. Daer is questie of den H. Franciscus moest almachtigh zyn om eenen verrapten wijngaert vruchtbaer te maechen / ende andere mirakels te doen / ghelyck den Predikant in synen Wyl-spiegel wilt hebben Pag. 238.

Ich hebbe hem hier ober ghebraght in mine Onstelenisse Pag. 23. of den H. Petrus en Paulus daer om almachtigh gheweest zyn / om datse mirakelen hebben ghedaen ?

Hier op heeft hy gheantwoort / dat den H. Petrus en Paulus mirakelen deden dooz de kracht Godts.

Ich hebbe hem ghetoont dat dese antwoorde hier niet een sterken ter saeke en doet / ten zy dat hy my boozdery betweest dat den H. Franciscus de mirakelen niet ghedaen en heeft dooz de kracht Godts / ofte soo ja / soo blijfe dit argument vast:

Petrus ende Paulus en sijn niet almachtigh gheweest om dat se mirakelen deden dooz de kracht Godts.

Maer den H. Franciscus heeft oock mirakelen ghedaen dooz de kracht Godts: Ergo den H. Franciscus en is niet almachtigh gheweest.

Desen knoop sal my den Predikant beliben t'ontbinden / of te roonen dat den H. Franciscus de mirakelen niet en heeft ghedaen dooz de kracht Godts. Dit is het eerste.

2. Daer is questie of den H. Ignatius eenen Godt moet gheweest zyn / om dat hy sommighe toekomende dinghen onseylbaerlyck booz septe / ghelyck Domine seght in synen Wyl-spiegel Pag. 306.

Ich hebbe hem ghebraght of Isaïas, Jeremias, en andere Propheeten oock Goden gewest zyn en ghescien dat sy onseylbaerlyck toe-komende dinghen boozsepte hebben ?

Hier op heeft hy gheantwoort dat de Propheeten niet alle toe-komende dinghen en wisten: Daer teghen ick hem upt sijne eyghen woorden heroorde hebbe dat Ignatius oock ALLE toe-komende dinghen

niet en wist / en dan heb ick dit argument ghe-
maecht :

De Propheten en waeren daerom gheene Go-
den / om datse niet alle toekomende dinghen en
wisten.

Daer den H. Ignatius en wist oock niet alle toe-
komende dinghen.

Ergo Ignatius en was niet meer eenen Godt als
de Propheten.

En lesten seght hy dat Ignatius gheene toe-ko-
mende dinghen en kan voorsept hebben / om dat
Paulus 1. Cor. 13. 8. seght / dat de propheten nu op-
houden: **Maer ick hebbe hem uyt die selve plaetse**
betwefen / dat Paulus daer contrarie seght. Hier
op en heeft hy my noyt satisfactie gegheben: In-
dien hy dan oprechtelick van my den vrede ver-
soecht / soo versoecke ick dat hy my te vozen hier
op volboe.

3. Daer is questie / of dese slot-reden / die hy
maecht in synen Uyl-spieghel pag. 181. wel bestaet.
Den dupbel heeft de Wisse ende Wflaten gepre-
sen ergo den dupbel is goet Roomsck Catholijck.

Ich hebbe hem ghebraght / of die dupbelen die
Christum Matth. 8. ende Paulum Act. 16. gheprezen
hebben / oock goet Roomsck Catholijck waren?

Hier op en heeft hy niet gheantwoort: **Maer**
eene heele andere reden ghegheben als hy te vo-
ren ghebaen hadde. / te weten / dat daerom den
dupbel goet Roomsck Catholijck is / om dat de
Roomsche leere / eene leere der dupbelen is.

Doch dit en was onse questie niet / maer onse
questie was of den dupbel daerom goet Roomsck
Catholijck was / om dat hy de Wisse ende de W-
flaten hadde gheprezen / ick hebbe gheroont dat
neen / als oock dat de Roomsche leere gheene leere
der dupbelen is / dese bewijzen en heeft hy tot
noch toe niet beantwoort / soo bereyffche ick dan
dat hy dese schult sal betalen.

Hier hiet / Domine Prædicans, is het al / wat ick
van u versoecke / te weten / dat ghy my van meer
als

als dertigh stücken die ghy my schuldtigh ghele-
ben zyt/ niet niet als dese seg voorgeaende en sul-
beraelen: Ick en kan u gheene redelycker con-
ditiën stellen / wilt ghy die aenbeerden / den Dings/
die ghy van my soo oortmordelyck versoecht / is
tusschen ons beyde ghesloten.

III. ARTIKEL.

Conditien voor Arnoldus Montanus.

Man Heer Montane, alhoewel uwen kerf by
wat meerder is als die bander voorgeaender
aetheur / soo ist nochtans dat ick niet gerne min-
dere beleefsheyde uwen opsichte sal handelen.

Ghy sijt my schuldtigh ghebleben byf en severt-
tigh leughenen of openbare valscheden / (noemt
het soo ghy begheert) van de welke ick u op twee
saeren tijds hebbe oertuyghe uyt uwe eyghen
woorden en schriften / nârmelijck / uyt uwe Col-
latie, uyt de Moorden des Pausdoms, ende uyt uwe
Historie van Japan: Dit en hout ghy niet loochenen/
de saeke blycht vooz de heele werelbt / gelijck een
seder kan sien in mijne schriften teghen u uyt-ge-
gheben / te weten den Opdracht-brief, den Sois-ca-
proen, ende den Sot uyt de Mauw: in 't eerste hebbe
ick'er u seben te laste gheleydt / in het tweede / pag.
22. 23. 24. twintigh: in 't derde / van pag. 20. tot
70. acht en veertigh / allegaer dan saemen gheco-
hient / wacken byf en severtigh leughens of val-
scheden.

Wel aen dan / de wijle ghy uwe eyghen saeke
laet haeren / ende my bidt dat ick soude goen
bechten teghen een ander / versoekende hier-meet
dat ick uwen yersoone soude laeten leven in vrede:
Ick sal het doen / maer / ghelijck het betacem / met
sikere conditiën / die ghy my te vozen sult moeren
toe staen: Ick sal u / om redelijck te handelen / en-
de u niet al te lastigh te vallen / byf en severtigh le-
ggenen

ghenen quijt schelden / verschoont u maer van de
ses volghende / dat is immers weynich ten opsich-
te van soo een ghetal.

Doz eerst van / sult ghy my moeten goet maec-
ken dat men in onse Almanacken Moordenaers /
Kerers / Dieven / sal binden met roode letters
gheschryben tot Gods dienstighe eere ende aen-
biddinghe / ghelyck ghy in utwe moorden des Paul-
doms seght fol. 11. Noemt'er ons eenighe in het
besonder.

2. Ghy sult ons moeten bewijfen d'autheurs /
ofte d'upleggers van de geestelijne Rechten / sa-
men met hare Boecken ende Capitelz / de welcke
leeren dat gheen Houtw. persoon dooz onrechtlyck
ghehouden moet worden / indense niet met d'yn en
twintigh dupsent mannen vleschelijcke gemeen-
schap ghehadt heeft / ghelyck ghy updruckelijck
seght fol. 34.

3. Ghy sult moeten goet maecken dat onsen
Schryver Onuphrius in *vita Innoc. VIII.* seght / dat
den Paus Innocentius VIII. sijnen roem droegh op
sijnen kinders die hy by doozluchtighe Houtwen
gheleert hadde / ghelyck ghy seght fol. 80 : want
Onuphrius en spreekt noch van sijnen kinders /
noch van roemen, noch van doozluchrige Vrouwen.

4. Dat wy dooz Reliquien bewaren het geluyt
der Jerusalemse klokken up Salomons Tempel in
ene goude kist onghesloten : Item de ghezegende
haere ende haert van den Eughel / die den h. Fran-
ciscus de vijf wonden indruckte : Item den aessen
van Joseph etc. ghelyck ghy seght fol. 109.

5. Sult ghy moeten betoonen dat den Psalter
van Maria by ons meer gheacht wort als het God-
lyck W. 112 / ghelyck ghy seght fol. 193.

6. Ghy sult de Jesuiten moeten verschoonen ober
d'vincten die ghy haer aeniggedaen hebt / met val-
selijck ende niet grove leugens haer te beschul-
digen / ghelyck ick u gheroont hebbe / namelijk
in den Sac. uyt de mauw Pag. 45. & seqq. Ghy moet
ons bewijfen dat Schlaets, Hendrick Bellen, ende Wil-
hem

hem de Sluyter, die in 't jaer 1622. soo ghy seght /
 byant stecht op Amsterdam hadden / ende Hamilton,
 die Veer in Zeelandt heeft willen verraden / ende
 Thomas Winter, Ambrosius Rookwood, Balduin ende
 Hugo Owens, die ghy oock beschrijft als verraders /
 ten lesten / dat Nicolaus Coprevicius, die ghy beschul-
 dight van schandelycke stucken / allegaer Jesuiten
 gheweest zijn / ghelyck ghy seght : want niet enen
 van alle en is opt onder de Jesuiten bekent ghe-
 weest.

Wat nu u leste Rijm-dicht, ofte Versoek schrift
 aengaet / dat soude van 't eerste woort tot het
 leste gegeeffelt ende ghekastijdt moeten worden /
 doch ick sal my te byeden honden / indien gy maer
 eenen groben misstach en berert / meer tot uwe
 eppen verschooninghe als tot de mijne : Want in
 byf regels spreekt ghy u selven soo teghen / dat
 het in der waerheyt booz u eene schande is.

In uby' 27. versken houdt ghy my soo dom van
 verstant / dat / indien ghy een hooghet Rijm-dicht
 ghemaect hebt / ick mijn verstant daer aen soude
 verkreuckt hebben. Ondertusschen niet meer als
 een versken daer naer / acht ghy my bequaem om
 te beantwoorden de bondige argumenten van Willem
 Steerlings, want ghy versoekt my tot twee ofte
 drymael toe om dit te doen : Wel hoe? acht ghy
 my soo dom van verstant / dat ick niet bequaem
 en ben om u toe Poësie te verstaen / ende houdt ghy
 het daer booz / dat ick bequaem ben om op te
 lossen de gronden, ghelyck ghy spreekt / die Steer-
 ling vast ghebouwt heeft op 't Heyligh woort, ofte te
 beantwoorden het ghene hy bondelick voorstelt? Ick
 wenschte wel dat dese saute ghy berert waer.

Dit is al wat ick op u / myn Heer Montane, ver-
 soecke / aengaende uwen persoon : seer weynigh /
 ghelyck ghy siet / ten opsichte van soo menighe
 stucken die ghy my schuldigh zyt : Indien ghy
 dese conditien wilt onderhouden / den Deyg / dare
 ghy soo nae haect ende wenschte / is u gheschone-
 ken / ick sal u gheerne laten leven in byede / ende
 my

my keeren/soo als ghy op my ver soeckt/ om oorzoght te voeren teghen Wilhem Steerling.

Maer / ghelijck ghy selbe wel weet / 't en waer booz my gheene voorzichtigheydt te velde te hoemen / 't en zy dat ick te bozen wel onderricht waer / hoe verre dat de machi van Wilhem Steerling haer upstreekt ; ick moet weten hoe sijne saecken ghestelt zyn ; want dit en kan ick upt sijn schrift niet achterhalen / alsoo daer menighe dapsere sprencken en twijffelachtigheden voorvallen / van de welcke hy nootsaeckelijck meerder openinghe / ende breeder verklaringhe sal moeten doen / eer ick mijne macht stelle teghen de sijne. Op sult hem dan boozlesen den Artikel die volghet.

IV. ARTIKEL.

Handelinghe met Arent Montanus in de saecke van Wilhem Steerling.

Voor eerst Pag. 3. ende 4. spreekt den boozseyden Wilhem van de merck-teekenen/ende Godlijcke wpmemtheden / upt de welcke men kennen kan dat de H. Schrift het Woorz Godt is ; dat hy ons eens die merck-teekenen optelle in 'het besonder / d'een booz / d'ander nae / en dat hy ons dan bewijse datse Godlijck ende onsepsbaer zyn : Want sijse sulcx niet ; soo en is 'er niet vast op te gaen.

2. Hy braeght Pag. 5. of het niet een schizicke sijke vermetentheyt / of liever eenē onbeschaemde soekelooftheyt van de Papiszen en is / te willen dat de gantsche autoztrept van de H. Schrift / ten opsigte van ons / alleen afhangt van het ghetugentisse der kercke ?

Ick soude geerne de redenen weten / waerom dat dit schizickelijcker ofte onbeschaemder is / als is willen dat geer persoon in 't besouder van de H. Schizise

B 2

H. Schizise

H. Schrift Donnisse seker/ 't zy ober den sin / 't zy ober de oprechtighyt der Boecken? heeft dan de Kercke in den H. Geest / als weder persoon in 't besonder? Dit dunckt my wat morpelyck om te begripen / soo verpysche ick dan hier ober wat byeder verklaringhe.

3. Seght hy Pag. 6. dat een Calvinist, als hem ghevraeght woert: Hoe weetje dat de H. Schrift Gods Woort is? moet antwoerden/ dat hy daer van wel onderwelen ende verskeret is.

Dat dunckt my een slechte antwoorde: Want om een redelyck berstant te voldoen / hy moet 're hy voeghen / van wie dat hy dies-aengaende wel onderwelen is, ende waer door dat hy verskeret is, en of die verskeringhe onseylbaer is: en dan sal men eens sien hoe het met ons geboelen toegaet/ soo als Wilhem versoect Pag. 7.

Pag. 11. vraeght hy: moet niet een Paug-ghesinde als hy d'authoziteyt van de H. Schrift/alleen van de Kercke doet afhangen/ sijn gheloof en saltcheyt toe berrontmen aen menschen?

Niet meer als de Calvinisten, wanneer het weder mensch/onder hun/hier op laet aenkomen/dat hy door den H. Geest in sijn herre verskeret is van het Woordt Godts; want den H. Geest is van Christo besonderlyck beloost aen de H. Kercke: Wilhem dan sal hy hier moeren onderseheyt toeaen tusschen het een/ ende het ander.

5. Ick en sie gheen reden waerom dat de Remonstranten, ghelyck hy seght Pag. 22. meer nenbiden het licht van hun eyghen berstant / ende dat doen heerschen ober de schrift: ofte waerom dat de Lutherischen meer de reden niet toe en laten om haer plicht rechte te doen/namelyck berstandelyck den sin van Gods Woort op te vatten: ofte waerom dat de Mennoniten meer hare onweterende/ ongheloorde/ onschyftuerlycke/ ende byemde ghande sseer uholgen/als de Calvinisten? want dat Wilhem seght, dat de Calvinisten ghepen anderen sin aen en

nemen / dan die wyt den **Text** / ende wyt de sae-
men-bindinghen van de boozgaende ende volgen-
de woorden / vergheleken met andere plaetsen /
volght / en is gheen bewijs / maer is de questie
sif: want de Remonstranten, Lucheranen, en Menno-
nien, segghen / ende willen betoonen / datse dit soo
wel of beter doen als de Calvinisten: Wilhem dan /
sal moeten ons hier van hreeder bescheydt geben.

6. Om te toonen dat dese woorden: Dit is mijn
lichaem, onepghentlijk moeten verstaen worden /
vraght Wilhem Pag. 29. woort eerst / was de steen-
rotse niet een teeken of boozbeeld van Christus?

Dit is eene seer dypstere vraghe: wy moest te
boven gheseyt hebben / welck dien gheestelijken
vraech was / van den welcken de Joden hebben
ghedroncken / op dat men mocht sien / of Christus
sif niet de geestelijcke steenrotse en was: want
als dit soude zyn / soo en soude Paulus niet onep-
gentlijk spreken / maer eyghentlijk / want Chri-
stus was eyghentlijk de geestelijcke steenrotse: Dit
moet dan meerder openinghe hebben / ende dan
sal Wilhem noch moeten toonen dat dese conse-
quente goet is: De steen-rotse was een teeken
van Christus, ergo het gene in het Nachtmael wre-
ghedept wort is oock een teeken van Christus:
want ick en kan niet sien hoe dit volght / ten sy
dat Wilhem bewijse / dat de steen-rotse een oprecht
Sacrament was / om daer wyt te teeken / dat de
onepghentlijcke maniere van spreken in de Sa-
cramenten ghetwepchelijck is.

7. Seght hy Pag. 30. datter onderschept is ruf-
schen eenen **Text** te veranderen ofte verderben /
en tussehen het verklaren van eenen **Text**: Nu /
wyt / seyt hy / verklaren alleenlijck desen **Text** /
dit is mijn lichaem, anders als de Papisten. Maer
Wilhem sal ons moeten segghen / of men doot het
verklaren van eenen **Text** / den selven / aengaende
den sin / niet verderben ofte veranderen sijn.

8. Ick en kan geensins ghelooven / het geene
hy seght Pag. 35. te weren / dat'er ten alle tijden, dyp
scuden

senden / in 't midden van 't Pausdom gheset
 hebben / de welke de leeringhe van de Roomsche
 Kercke niet en hebben gheloofst : 't is veel gheseyt
 ten alle tyden , 't is veel gheseyt / met duysenden , ende
 dat sonder eensgh bewijs ofte aenwysinghe : Im-
 mers niemant / die reden ghebruyckt / en sal dit
 kunnen ghelooven / ten zy dat Wilhem , ons eenige
 honderden / upt soo veele duysenden / besonderlijck
 aenwysse / niet van eenen tijt alleen / maer van alle
 tyden , op dat wy moghen sien / of het waerachtigh
 is het geene hy hier seght : want wy en sijn niet
 ghehouden hem op sijn eygen woort te gelooven.
 Maer Wilhem bzaeght daer naer Pag. 38. of / dat
 men hy ghebreck van sulcke aenwysinghe / de Ge-
 refozmeerde Kercke booz de ware Kercke niet en
 moet houden : Dese bzaeghe en raecht hier mijne
 questie niet / alsoo sck op dit pag niet anders en
 wille weten / dan of Wilhem teghen de waerheid
 niet en spreekt / als hy updruckelijck seght /
 dat'er op alle tyden met duysenden sijn gheweest die
 in 't midden van 't Pausdom de leere des selfs niet
 en hebben gheloofst : want heeft hy daer van ge-
 ne besondere wetenschap / hoe kan hy dan dit so
 stoutelijck seggen : heeft'er hy besondere wete-
 schap van / dat hy ons dit dooz de stucken selve
 laet blijcken : Ick moet nootdackelijck hier van
 onderrecht wordē / om hoorder daer op te houtē.
 9. Ick moet naerder onderrichtinghe hebben
 van 't ghene hy seght Pag. 44. te weten / dat de Pa-
 pen dit heylighe bedriegerien noemen / wanneer sy
 hare asgodische leere op alderley godloose we-
 gen / met liegen en bedrogen voort-setten : Dit en
 kan sck niet beantwoorden / ten zy dat sck wet-
 wise dat dese Papen sijn in 't besonder / ende want
 dat sck dit segghen.

10. Menghesten dat hy Pag. 46. het byant-merk
 van Calvyn booz een sabel uproep / hy moest te
 roozen / eer hy dit dede / mijne argumenten ont-
 knoopt hebben / die sck teghen Riverius , dies-ant-
 gaende , gestelt hebbe in mijne Historie van ^{Vranck-}
 rijk :

rijck: dit sal hy nu moeten doen / want 't is eene
speel van dwaesghedde / pers booz een fabelzen
wyt te krijten / welker's waerheyt te boozen met
ontwederlegghlycke argumenten bevesticht is.

11. Dat hy eens pemaude / die Latyn verstaer
(want ick mercke denrgaens dat hy in dese tale
niet erbaren en is) versoecke/dat hem beliche onse
gesetlycke Rechten te dooz-bladeren / om te soec-
ken ende ons aen te wijsen de plaetsen daer ghe-
sept wort: Dat den Paus gheen mensch en is: Dat
hy in gheloften, eedt, ende andere voor-vallen dispenseert
teghen het Woordt Gods: Dat hy de aerdsche dinghen
bestiert als waerachtigh Godt, ghelyck Wilhem seght
Pag. 48. 49. Dat hy volheydt van macht heeft om t'or-
donneren teghen het Oude ende Nieuwe Testament, ghe-
lyck Wilhem seght Pag. 83. Dat hy macht heeft over de
quade Engelen, welck altemaal/seght Wilhem Pag 84.
te binden is in onse Canonijcke Rechten: waer op
hy nock de selbe Rechten in besonder citeert: Ick
hebbe alle die plaetsen nauw ondersocht / maer
en kan noch in de Rechten self / noch in de Glossen
pers achterhaelen van al wat Wilhem hier booz-
geeft: ober sulcx / ofte moet ons andere aentwys-
singen doen / ofte moet bekennen dat hy ghemist
heeft / ende dan sullen wy dit laten berusten.

12. Hy sal ons oock moeten byeder bewijs ge-
ben van 't ghene hy seght Pag. 49. te weten / dat
sommige Pausen sijn scheur-maekers geweest/
want alle de ghene die hy daer boozstelt in eene
lijste / de welke scheuringhen hebben ghemaect/
als Novarianus, Ursicinus, Eulalius, Laurentius, Petrus,
Dionorius etc. en sijn greene Pausen gheweest / maer
ofte keizers / ofte oproerighe Gresten / die sich
selben teghen den werelighen Paus.

13. Ick soude van hem konnen verespichen/
dat hy ons alle die grobe stucken / de welke hy
Pag. 32, 53, 54. aen vele Pausen te laste leght / soude
proberen / want hy praet hier van sonder bewijs/
maer ick en wille hem niet te moepelyck ballen /
noch sijnne hersenen niet al te heel krencken.

Wp sullen dan dit bevaeren tot de bestanthoop dinghe / en toonen dat het altemael valsch is.

14. Aenghesien dat hy Pag. 62. soo sion effick seght dat de Papijsten by de Outbaders bele dinggen by ghelapt hebben / sonder te segghen wat / ofte by wie / hy sal ons verscheyden staeltjens hier van moeten by-setten / om te sien / of het soo is: want men kan niet boozsichtelick oordelen van een saeck die suspect/duyster/of twijfelachtigh is.

15. Hy smijt vele dinghen over hoop Pag. 70. ende 71. al wederom sonder eenigh bewijs / sprekende als of alle sijne woordē Schrijver waren: onder andere / seyt hy / dat de Papijsten leeren / dat op eenen steen te slapen, hem van sekere spyle t'onthouden, veel beter is als de werken der liefde te oeffenen: dat men de vergevinghe der sonden niet geldt kopen kan: Dat Godt den mensch een begeerlyckheydt tot het quaet ingheschapsen heeft: Dat den eedt van ghettouwigheydt, aen syne wettighe Overicheydt ghedaen, te breken, Gode aenghenacm is. Dit altemael en kan ick in groender manieren ghelooben / ten sy dat Wilhem preecht onse Schrijvers in 't besonder boozstelle / die sulcx leeren / ofte gheleert hebben.

16. Betwyle hy Pag. 80. stoekt op de ghelooftge Daders der Calvinisten, die hier te lande sonder gheweest sijn / eer de Paepseke leere noch niet ghebozen en was: soo moett hy ons segghen wie / ende waer die Daders gheweest sijn / want ick en kan niet bevinden / dat'er opt hier te lande soodanighe Daders der Calvinisten gheweest sijn / eer de Paepseke leere ghebozen was. Ter contrarie de gene die eerst onse Nederlanden hebben upt het kryden dom bekert / waren allegare Roomicke Carholijcken / van het selve ghelooft niet het onse / ghelijck men kan sien by Petrus Souman in sijn boeck daer hy de eerste Apostelē van onse Nederlanden in print gestelt / ende in Holland gebzukt heeft op 'jaer 1640. Dese Calvinistische Daders en waren te boozen niet te vinden in Vlaenderen, want als den D. Armandus over duyfent jaeren derwaerts quam / de Vlaam-

en waren allegaer Heydenen / ende Amandus diese
 beherde / was een Bisschop / ondersaet van den
 Paus van Roomen , by sichte Kloosters van
 Munnicken / derde Misse etc. Dese Calvinistische
 Dooz-ouders en waeren oock niet te binden in
 Brabant , want den H. Eligius , een Roomsche ghesint
 Bisschop / heeft de Brabanders mede gherocken upt
 't Heydendom : Dit heeft den H. Bonifacius oock
 ghedaen ten opsichte van de Vriesslanders , ende by
 was een Bisschop ghesonden van den Paus Gre-
 gorius II. Dit heeft ghedaen den H. Fridericus , Bis-
 schop van Uytrecht , ten opsichte van de Zelanders :
 Dit heeft den H. Suibertus , Bisschop ghedaen in de
 Veluwe , Gelderlandt , en Bergh-landt : Dit heeft den
 H. Marcellinus , Priester ghedaen in Over-yssel , Zal-
 landt , Twenten , en Drenten : Dit heeft den H. We-
 renfridus , Priester ghedaen te Medenblick , tot Wester-
 voord , ende Elft : Dit heeft ghedaen den H. Jeron ,
 Priester te Noordwyck : Dit heeft te Egmond ghe-
 daen den H. Albertus , Archidiaen van de Kercke van
 Uytrecht : Dit heeft den H. Odolphus , Priester te
 Onsthor ghedaen : Ten lesten dit heeft den H. Wil-
 lebrordus , eersten Aertsbisschop van Uytrecht , ghe-
 tijdt van den Paus Sergius II. heel Hollandt deur
 ghedaen : Waer waren dan die Dooz-vaders van
 de Calvinisten , hier te lande te binden ? Want alle de
 Nederlanders waren Heydensche , wanneer dese booz-
 sepe eerste Apostelen daer aen quamen / en sy wa-
 ren allegaer of Roomsche Priesters / of Bisschop-
 pen / of Munnicken / van de Pausen van Roomen
 ghesonden / om het Heydendom upt te roepen /
 ende daer te planten het Roomsche gheloof / ghelyck
 sy ghedaen hebben ; want sy leerden een Daghe-
 wer / aenroepinghe der Heplighen / Kloosterlyck
 leven / het sacrifice der Misse / eeren van Beelden /
 ende al wat de Papijsten nu ter tijde noch gheloo-
 ben en leeren : Dat my van Wilhem eens segge
 in 't besonder waer sijn Dooz-ouders hier te lande
 te boozen gheweest sijn.

Hy seght wel Pag. 87. dat het kennelich is dat

in 't jaer 66. Maternus albereerst het Evangelium te Tongeren in Brabant ghepreecht heeft / ende dat dit het Paepſch geloof niet en was / het welck doornmaels niet bekenet en is gheweest.

Maer dit is wederom al wilde ſanck/hp moest ons npt de leeringhen ſelf van Maternus bewiſſen / dat hp het Paepſch gheloof niet en preechte. Men kan / ſeyt hp / npt de Paepſche Schrybers ſelbe bewiſſen / wanneer/en op wat tijdt/het eene/ende het ander leer-ſtuck is inghedrongen. Kan men dit doen ? waerom en heeft hp 't dan niet ghedaen in 't kozt ? want wie ſal konnen bounwiſſen of wilhem de waerhepdt ſeght / als hp ſijn ſegghen niet en doet bliſſen ? Dat hp ons dan pertinentelijck ſenwiſſe / wanneer, en op wat tyde, dat dit / of dat ſtuck van ons gheloof eerſt begoft / ende inghedronghen gheweest is / op dat wy in onſe wederleggingen voer hp ſteck mogen houden/ ende niet loopen in 't wilt ghelijck hp ober al doet.

17. Wp druct dat het niet al te baſt en gaet 't gene Wilhem ſeght Pag. 102. namelijk dat men in 't Paufelijck boeck/ ghenoeemt *Taxa penitenſiaria Camera Apoſtolica*, leest / dat hp ons alle ſonden voer geldt konnen afghekoche worden.

Ten ſp dat Wilhem ons de eyghen woorden van dit hooznoemde boeck/met het Capittel/Artikel/ of bladt/voorzettle: ick ſal in mijne wederlegginghe dit moeten ſtellen op den kerf van ſijne leeringhen.

18. Wilhem Pag. 113. 114. ende 121. ſchryft wonderlijcke dingen van onſe leeringhen / die hp daer plotselijck ſijnt op 't papier / ſonder eens te ſeggen npt wat Paepſche Schrybers / ofte van waer hp dit altemael heeft. 1. Dat wy leeren dat de Schrifteure duyſter is in 't GHEHEEL. 2. Dat de Schrifteure het MINSTE DEEL van het Woort Godts is. 3. Dat het tweede Conclle van Niccen Art 4. leggt dat de beelden van ghelijcke weerdigheyt zyn met 't Evangelie. Deſe ſtucken en hebbe ick nergens by eenighe Paepſche Schrybers ſoo gheleſen / ende 't is ſeker

hier dat het Conesse van Niceen op die plaetse soo
niet en spreekte. Ergo 't moet hier wederom aen-
komen op naerder aentwysinge / ofte verklaerins-
ghe.

19. Wat sijn het booz schrybers die segghen dat
S. Christoffel, ende S. Ursel, met de elf duysent maegh-
den noyt in de werelbt geweest sijn? wat sijn het
booz authers die segghen / dat Sinte Marten en
de Nielaes boog-wichten geweest sijn? gelijck Wil-
hem raest Pag. 113. laet ons die authers ende schry-
bers eens weten.

20. Pag. 139. seght hy dat wy het gebedt des Hee-
ren niet en hebben ghelijck het beschreben staet
Matt. 6. dat wy dese woordt daer achter laten: Want
u is dat Rijke, de kracht &c. Wat wilt hy hier mede
segghen? misschien dat wy het booz seude gebedt
hebben verhoort? dat hy dan lese hoe den H. Lucas
cap. 11. dit gebedt beschreben heeft / hy sal daer
binden / dat het daer staet / ghelijck wy het op-seg-
ghen: Dan sal hy ons moeten segghen of Lucas
soo goet niet en is als Matthæus.

21. Oer 't gene hy seght Pag. 155. sal hy mach-
tigh met sijn krank-hoofte moeten studeren om te
bewijzen dat de Papijsten leeren / beter te zijn dat een
Paep duysent by-sisters hebbe als eene echtighe vrouwe.
Hier mocht het wel haepere / niet te min hy sal
hy hier op moeten boldoen / ende toonen waer dit
geschreben staet / eer ick my tot antwoerden be-
ghebe / ofte soo hy dat niet en kan goet maechen /
soo sal ick het stellen onder de reste van alle sijn
leughens: Want ist saken dat ick Arent Montanus,
ende nu onlanghs den Roomschen Uyl spieghel over-
rupht hebbe van eene schandelijcke leughen om
dat te sepden dat in onse rechten dist. 34. C. 16. quæ-
st. dese woorden staen: Die gheene vrouwe en heeft
moet eene by-sister hebben, daer nochtang heel con-
trarie staet / denckt hoe godlooslyck dat Wilhem ge-
loghen moet hebben / die inde plaetse van Eene, duy-
sent by-sisters stelt.

22. Ick en kan niet wel by-een-knoopen het ge-
ne

ne hy seght *Pag. 173.* Hy seyt daer eerst dat de doot
 biechte verdricht is om de secreten bande menschen
 te weten / want dat den Paus doot dit middel weet
 al wat in de wereldt gheschiet / ende al wat in de
 hoben der Princen en Coninghen om-gaet / waer
 toe hy de Jesuiten ghebruyckt: Daer-naer seyt hy
 dat den Jesulet Emanuel Sa leert dat een Priester niet
 en vermagh openinghe te doen van 'i ghene hy in
 de biechte ghehoort heeft / sae andere Theologanten
 leeren dat dit niet gheschieden en magh / al street
 het teggen het lehen banden Coninck / of her vol-
 baren des Vaderlandts: Wie sal dese twee dinghen
 by een-knoopen / op den eenen kant soo eene vye
 openinghe van alle secreten die men hoort in de
 biechte / ende op den anderen kant soo eene scherpe
 ende nauwe verbiatenisse om te swijghen: ten is
 mischien dat Wilhem Witz seggen dat alle de Jesuiten
 en Biecht-vaders sielen en schelinen zijn die op dese
 verbintnisse niet en passen; wy salen sijne verha-
 ringhe hier over vermaachten.

23. Hy heeft het machtigh breekt *pag. 158.* met onse
 mirakelen / ende versoecht van ons dat wy sonden
 doen blijcken dat wy met vrende zalen spreken en
 allerley siekten ghenesen: Ick moet eerst weten/
 of hy het soude gelooben indien wy dit kosten doen
 blijcken.

24. Hy seght *pag. 159.* Dat het Godt alleen eygen
 is mirakels te doen gelijk'er staet *Psal. 72.* om dat
 niemant in de natuere niet kan veranderen / dan
 hy / diese gheschaepen heeft: Nochtans bekent hy
 dock dat Godt daer toe kan ghebruycken den dienst
 bande menschen: op de selve mantere seght hy *pag.*
169. dat het Godt alleen eygen is de sonden te ver-
 geben / volgens het ghene staet *Marci 2.* de vraaghe
 is nu waerom dat Godt hier toe soo wel als tot de
 mirakelen / niet ghebruycken en kan den dienst van
 de menschen als instrumenten / aenghesien dat hy
 uytzuckelijck aen sijne Apostelen heeft gheseyt: De
 sonden der ghene die ghe vergeven sult hebben, sullen ver-
 gheven zijn: Waerom kan hy dit niet doen in de
 mirakelen

mirakelen / als in het bergheben der sonden / aen-
ghefien dat het mirakel doen / ghelijck Wilhem selve
bekent / soo eygghen aen Godt alleen is / als het ver-
gheben van sonden ? Want dat hy seggt dat de ver-
ghebtinghe der sonden een werck Godts is dat geen
schepfel kan worden mede-ghedept / dat en is gheen
bewijs / maer 't is de questie self / te weten / waerom
dat het bergheben der sonden soo wel niet en kan
worden mede-ghedept aen de menschen als instru-
menten Godts / dan het doen van mirakelen ? Dit
onderschept sal my Wilhem eens aen-wyssen.

Siet hier / D. Arnolde Montanc, hebt ghy eenighe
dupstere / ende twyffelachtighe stucken van Wilhem
Steering : alle de reste sijn schier van gelijken aloy
ofte noch eygher / maer die ick om des kortheyds
wille hoorz mijne wederlegginghe bewaere / als my
op de boven-ghemelde sal holdaen sijn. Aenghefien
van dat ghy / als wessende sijnen Parzoon / van my
versoecht dat ick sijn boecyze soude beantwoorden:
Ick staer u dit versoek toe / maer noch ghy / noch
niemand en kan my onghelijck gheben dat ick te
boven wisse soodanige verklarunghe ende openinge
hebben van dinghen die gantsch twyffelachtig en
dupstere sijn / sae die meest op 't papier sijn ghestelt
sonder eenighe bewijs : Ick moet ten musten weten
waer op dat ick mijne wederlegginge kan houwen /
aenghefien dat het enckel ende loz praeten van Wil-
hem, sonder eenighe autozrept / my daer toe gheenen
baeten gront en kan gheben.

Wel aen dan / seght Wilhem van mijnen r'weghe
dat hy dit werck by de handt hatte / ende soo ick
uyt alle sijnne discoursen wel mercken kan dat hy
niet alleen een Kranck. besoecker, maer oock een
Kranck. hooft is / staet ghy saemen met hem de handt
aen het werck / ende helpt malkanderen / om dese
hoorogaende vier-en-twintigh stucken / sonder een
alleen ober te staen / te verklaren / ofte r'onthoopen:
maer alles in Druck / op dat de heele wereldt ober
onse schriften magh bonnisse stricken.

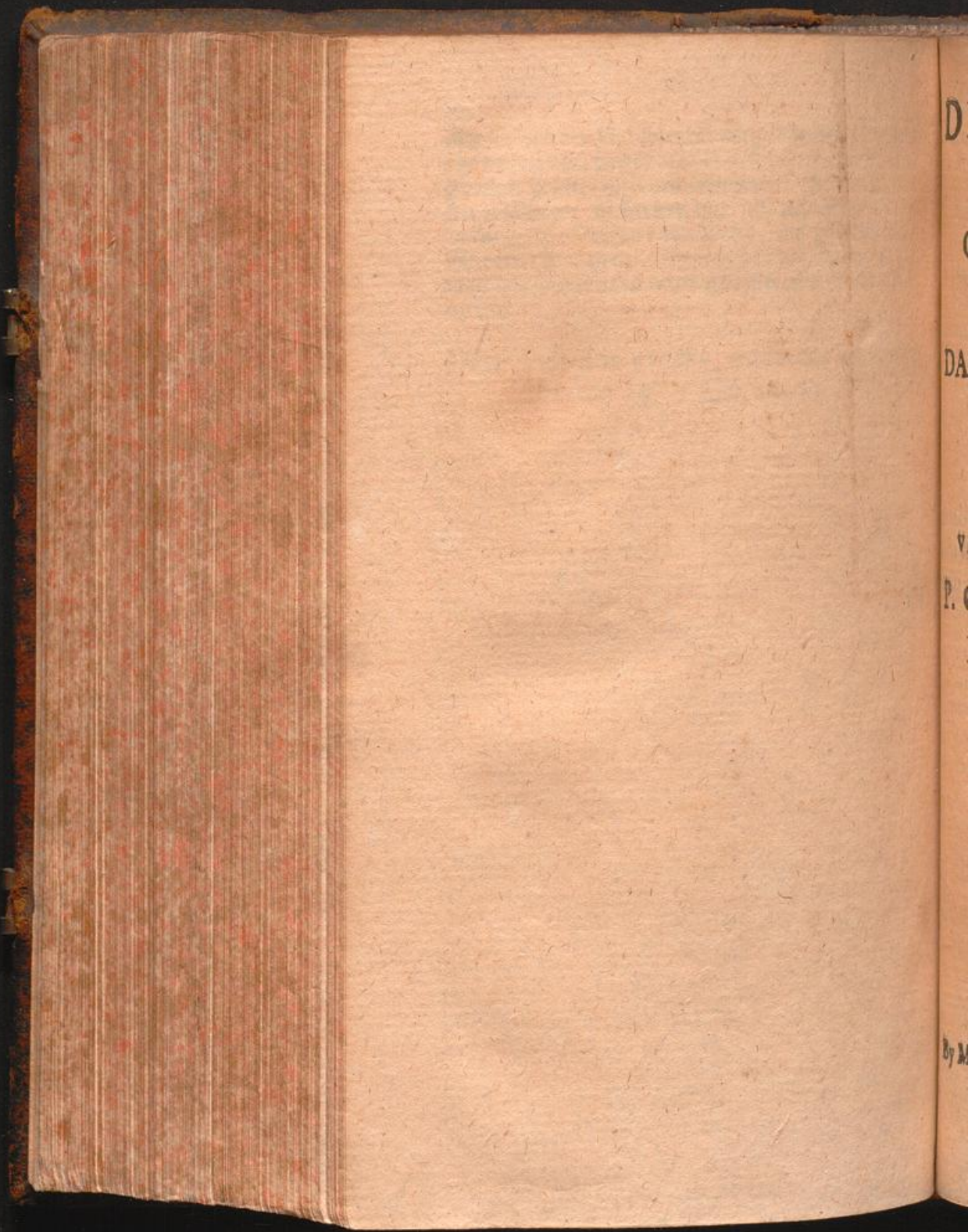
Onderusschen sult ghy oock met den autheur vā
den

den Roomſchen Uyl. ſpieghel eens raemen / of ghe
conditten van peys / die ick aen u beyde hoven booy
gheſtelt hebbe / wilt onderhouden: Soo neen^e wy
het u ſelven / is ſaeken dat ghe den Peys uer en
berkrijght: ſoo ſae den Peys / die ghe van ſelfs /
ende met woorden / ende met de daet / op my zijt ho
men verſoecken / is u toe-geſtaen ende geſchoncken /
op dat

Den Godt des vredes, ende der liefde met
ons zy 2. Cor. 13. 11.

ge be
doop
wijt
et en
elss /
t ho
cken /

met

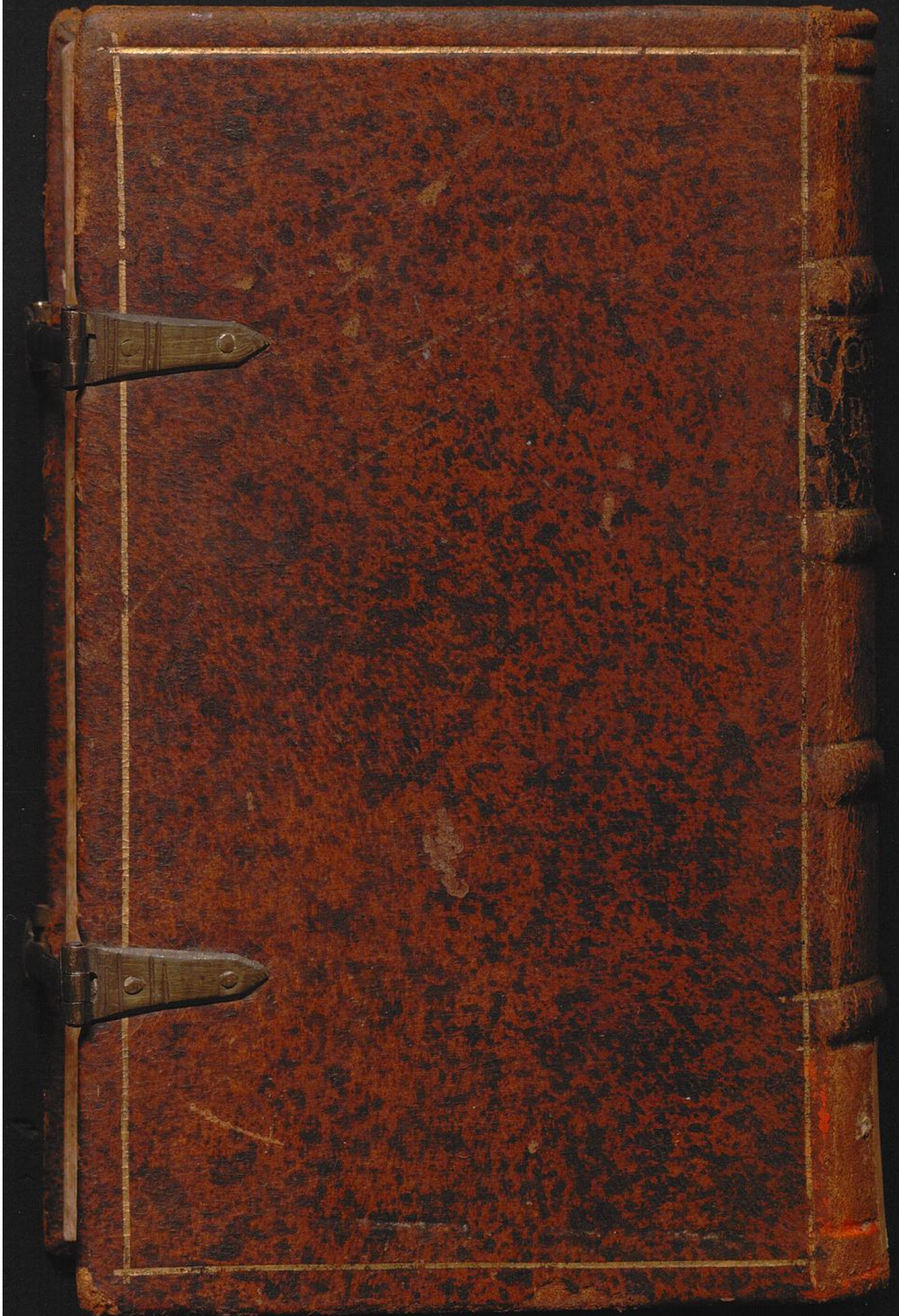

CONTROVER
P. HAZART
P. 1753

Th
6191